

dobi obeh teh glasov najbolj primerjeno. Zakaj natura in malarija nas učite, da so sisljavni glasovom, saj enojnim, okrogle ali zasukane pismenke najbolj prilične; če se pa terdi s piše s širji zasukano čerko, je tudi dosledno, da se glas mehkega s z mehko zasukano pismenko oznamuje, da tako že sama podoba pismenke na mečji ali terji glas opominja.

Od obravnave družih novih pismenk tukaj ne moremo obširno govoriti; le samo od trivlečne čerke **h**, katero tudi Francozi in Anglejci, in s pridanim **s** tudi Nemci za **š** rabijo, se nam potrebno zdi, tukaj odgovor dati, zakaj da smo jo namest bolj enojnih **II**. in **III**. preodmena v **I**. preodmen vzeli. Vzroki so ob kratkem ti: α) ker je čerka **š** **II**. preodmena, zlasti v pisanji nekoliko podobna čerki **č** **I**. preodmena in bi lahko pomoti priložnost dajala; β) ker čerka **š** **II**. preodmena, če je ravno lepa, vendar konec besed nima preveč lične staje; γ) ker je glas te čerke med vsemi drugimi soglasniki najširji, je tudi primerjeno, da je njega čerka najširja; δ) ker jo tudi nekteri drugi narodi za ta glas rabijo, kakor je bilo pred rečeno. — Vendar vsi ti razumi niso tako važni, da bi se ne mogla tudi čerka **II**. preodmena, ktera je slasti gladka in za pisanje lahka, namest nje v alfabet odvoliti.

Kako pa da se je dalje pri sestavi teh čerk tudi skerb imela za spominu bravcov, postavimo, kako da so bile iz tega nazira za enakošne glasove tudi enakošne čerke odvoljene, postavim za **lj**, **nj** itd.; kako pri čerkah šumljivega glasú, kar je bilo moč, podoba njih enojnega sislavnega obderžana; kako sploh za širjo izreko tudi širji, to je, okrogli ali zaviti vlekljeji čerk rabljeni itd. je bilo že nekoliko v prvem natisu te poskušnje opomnjeno in se najde obilniše zlagano v „Ankündigung“ itd.

e) Zadnjič se nam potrebno zdi, tukaj naravnost na znanje dati, da naš namen pri ti poskušnji ni: Slovencom priporočevati, da bi oni ta alfabet sami dovezli, in se s tem od drugih Slovanov, katerih jezik umejo, ločili. To bi vedi in modri ne prineslo nič dobička, ampak le zgubo. Da se umetnosti in znanja in z njimi omika in prebrisanost naroda na višjo stopnjo povzdigniti in k večji popolnosti dopeljati zamorejo, je treba veliko učencikov, to je, veliko pisavcov in tudi veliko bravcov. Koliko pisavcov in bravcov pa se more od samotnega majhnega naroda, ki je verh tega po alfabetu še od mnogih takih ločen, ki njegov jezik umejo, dočakovati!

Naš namen pri ti poskušnji je ob kratkem le-ta: z naznanilom domesticivnih čerk za slovenski alfabet kratko razkazo ali poskušnjo (Probe) dati od vsoljnega alfabeta (Universal-Alfabet), ktereга smo že pred nekterimi leti spisali — po katerem bi zamogli vsi narodi, katerim bi dopadljivo bilo, svoje posebne glasove — ktere sedaj z sestavljenimi ali podvojenimi latinskimi čerkami pišejo — s prostimi in enojnimi, latinskemu alfabetu popolnoma enakoličnimi čerkami pisati; ali, kar bi še veliko imenitniše bilo, po katerim bi se vsi narodi, kakor so se v dovezmi učnostnega latinskega jezika in večidel tudi latinskega alfabeta zedinili, zamogli tudi v dovezmi domesticivnega latinskega alfabeta zediniti, in se po tem takem skoz in skozi ravno tistega enojnega pravopisa poslužiti. Glej našo „Ankündigung Seite 33—34“. To je po našem doziru namen vsoljnega alfabeta. Kako velike bi bile koristi, ktere bi se z njega dovezmo dosegle, vsak lahko zapopade, kateri v teh rečeh kaj sprevida ima. Ali je pa upati, da se bo to kterikrat zgodilo, ali morebiti saj pri takih narodih, kateri eden družega jezik umejo, kaj enacega doseglo, zamore le tisti vediti, kateri ključ prihodnosti v svoji roki ima. — Vsoljni alfabet ponudi pripravo k temu; ali pa pridejo kdaj mojstri, kateri bi jo hotli čislati in rabiti, je prašanje domoljubnega odgovora. Tistim, katerim morebiti nobena čerka tega alfabeta ne bo dopadla, tudi vsoljni alfabet ne bo mogel nič boljšega podati; tem pa, katerim bodo morebiti

saj nektore čerke po volji, bo pot odperta, vse za svoj jezik potrebne čerke v njem dobiti, ali pa si tudi po svojem lastnem sladu nove znati. Zakaj razodete in dodane bodo temu alfabetu tudi splohne zakonila ali postave analitike in sintetike latinskega alfabeta, po katerih so bile vse čerke vsoljnega alfabeta najdene, in s katerih pomočjo se zamorejo milijoni in bilijoni(?) vedno novih čerk znati, ktere so vse latinskemu alfabetu enakolične, in po vzoru (Muster) najširje latinske čerke **m** nobena čez tri vlekljeje obstoječa.

Imenovani vsoljni alfabet, kateri v skupnosti iz deseterih, po redu latinskih čerk zverstenih, alfabeta obstoji, bo z analitiko in sintetiko vred pod imenom „Allgemeines slawisches und Universal-oder Weltalphabet“ ob svojem času v ljubljanskem muzeji dobiti, in ko bi se kaka želja po njega sprejemi oglasiti utegnila, tudi oddati.

V Ljubljani 8. listopada.

Trije lévi.

Po ruskem „Три лѣва“ Dimitrijeva.

Njega Velícastvo, lev silni, car zverin,
Skončal se je.

Narod v posvetovanje zbral se je,

Kter bi — med tremi — njega sin

Imel naslednik biti krone. —

„Jez!“ — sin je starši govoril

„Jez bom predélal narod v ljubljencia Belone*.)“

„Jez bom bogátil ga“, je srednji besedil.

„Jez bi ljubezen mu delil“,

Jemlajši djal, nedolžen kakor zora. —

In vladika ga zvolijo glasovi zbora.

Odrezki.

Dragi Matija! pozno imamo že jesen, v kateri se je zlasti prejšne dni vse gibalo na polji bogato z mnozimi sadeži obloženem, na katerem se je bilo zanimivo sprehajati, kajti mlado in staro je, spravlja je tukaj in tamkaj veselega serca s plodljivih njiv sadeže raznih rastlin na voz in v kozolce, človeka še bolj razveseljevalo kot spomladno cvetje, ki navadno le pogled oživlja in se urno osuje; gospodarstvo jesensko ga pa s smehljajočo nado navdaja, da toče, slane in družih uim je že v hramih cele kupe zavarovanega živeža, ki ga bo silnega glada v merzli zimi varoval. Jako razveseljujejo človeka o jasnih večerih sprehajajočega z dišečo mervo natlačeni se tresijoči vozovi, za kterimi pridne ženice in čversti kosci koračijo — dijaka pa še bolj zauzema naravni hram z drevesa, ki je pa v obče dvojin: za Dolenca je tergatev v vinogradih veselje največe, za Gorenca pa, ko jabelka, hruške, tepke trese, nič ne porajta je, ako mu kako jabelko na smerček priletí, da le mošt domači serka in rezne in peneče jabelka hrusta. Vem sicer, Matija, da, bivajoč v posredji obeh, ne vživaš enacega veselja; vem pa, da imaš priložnosti, če ravno ne gorenskih in podgorskih, okusne jabelka sploh hrustati; vem tudi, da se ti dobro prilegajo; ne vem pa, če ti pridejo srečne leta prve mladosti tvoje na misel, ko so ti mati iz terga pridši polne žepe jabelk za pol krajcarja natlačili, in si jih skoro cele po ulicah metal? Nič drugači bile so leta, da se je polno debelih obrezkov po tleh valjalo, ker sadja bilo je skoraj da ne zastonj; zdaj pa — v dragini so tudi otroci varčni, da še peške spravljajo in prodajajo — da dalje ne besedujem, „odrezki“ so v sedanji dóbi v časti. Jako gosposko je, pol jabelka zavreči; toraj mislim, da vsled tega tudi mojih „odrezkov“ ne boš odvergel. Hočem ti jih nekaj poslati, se vé, da se ti sam povabim z njimi na božične kolone; če bi jih pa še drugi vohali in bi jim po kislini dišali, naj si mislijo, da jih s črnilom zalite iz črnilnika zajemam, pa tebi pošiljam; al častitim bravcom „Novic“

*.) Belona — boginja vojske ali bojev.

bojé ne bodo kisle, ampak, če bi kdo s predolgim nosom v nje pogledal, bi se mu utegnile nehotoma kterikrat nosa prijati.

Odrezkom se pa prištevajo razni ostanki živeža, ki se nekterim odveč zdijo; pa kaj se hoče od obrezkov več kot rezino raznega obsega tirjati. Ker ni vsak dan praznik, in ne jemo vsak dan mesnih jedí, ne pridejo vsakrat okusni odrezki v pomije, kar si imaš tudi pri „obrezkih“ zapomniti, ktere ti, nadjam se, slavno vredništvo „Novic“ ne bo dalo brozgati, kajti one vže skozi 18 let povzdigovajo domačo omiko v mnogoverstnih razdelkih, napredovaje v jeziku, in bližaje se drugim omikanim narodom. Ponosno korakajo enako v mogočno sobo nalikane gospôde, kot v borno kmetijsko bajtco. Le nekteri, ki hočejo biti (natanko beri) domorodci in celó pospeševavci slovenščine,*) jim svoje vrata zapirajo, pogledavši na kvatre v ptujih sobah po strani njih obraz, ali pa jih celó na drugi strani („eloquar an sileam?“) z „dumme Slovenija“ pozdravljajo, ker taki terdovratneži ne vejo, koliko spijočih svojih sinov je vže ta zdramila, koliko omike in blagra, koliko naukov, opominovanj, mnogoletnih skušinj, pomočkov ljudstvu dala, pa tudi ko iko težav, napotij, ovér, čerta, krivičnega natolcevanja je ona kot pozno prerojena nedolžna hčer občne matere ravnopravnosti preživeti mogla! Pa nadjam se, da jim ne steješ v zlo, ker jim je po večeru pretečenosti vže jutro sedanjosti prisijalo. Novična delavnost se pa ne ustavlja na domači meji, ampak se serčno dviga čez najvikše hribove kraljestev in čez najserditnejše valove morja, pozdravlja svoje sinove v ptujih krajih, in naznanovaje jim novice iz domačih krajev in raznih dežel. Dogodke ptuje berem navadoma le iz „Novic“, kjer je vse važno v kratkem dopovedano, in lej, neverjetno je, koliko časa si s tem prihranim in koliko hitreje dospem po „Novicah“ do cilja in konca, ki bi ga sicer še le po dolzih in počasnih ovinkih dosegel, in vendar sem vlani z nekim, ki je več časnikov bral, ravno tako o političnih rečéh kramljaj, kot bi bil jaz tiste vse bral. Ta način „Novic“ se mi v resnici za tiste, ki imajo še druge opravila, ravno tako ugoden zdi, kot se tistim, ki so zavoljo obilosti časa bolj obširnih in posamnih popisovanj vajeni, neugoden zdi!

Pa kaj čem o tem dalje pisati; dosti mi je zavednost, da mi boš ti to vse nemudoma poterdil, kajti te poznam iskrenega bravca slovenskih časnikov, ki si slehernega lista o določenih dnéh že komaj pričakoval, ko sva bila še soseda v šolskih klopeh. Komaj je na dvoru dopoldne tri četert na deset odzvonilo, si že imel klobúc pod suknjo, in hajd! naravnost v tiskarnico po list. Ob desetih, o spremenu ure, si bil spet v šolski sobi, kjer se je vse terlo krog lista; vsak ga je hotel brati. Pa kakor je bila letošnja programova opazka vredništvu čudna zastavica, nam je še zdaj zastavica, zakaj ni bilo čuti oglasa zastran slovenščine v Ljubljani med oglasi gosp. Terdinovimi, oglasi iz Gorice, iz Novega mesta in drugih slovenskih krajev; — zastavica nam je, da se je tod rodilnik, dajavnik, toživnik, mestnik na „ega, emu, em“ in druživnik na „om“ v nekem razredu podrisoval, kakor je slov. berilo spisano po enaki osnovi in enakih pravilih. To vse smo zvedili po učencu, ki mu smemo terdo verjeti. Pa še eno zastavico, ki naj ti jo, Matija, sam povém: Bil sem o velikih šolskih praznikih na Dolenskem pri svojem duhovnem ujecu nekaj dal. Med obedom se nama je navadno vselej najživejši pogovor unel; vmes prikoračiva, kakor je lahko verjeti, do slovenščine, zastran ktere me ujec marsikaj vpraša. Vprašanje to, dragi Matija, bilo bi me v kozji rog vgnalo, kajti slovenščina bila je v večini razredov tretje oko, kar pa si nisem upal naravnost izdati; hvaliti jo mi pa vest je branila. Kaj mi je bilo reči? Resnica peče v lica! Na vpra-

šanje, koliko slovenskih nalog ali „aufgab“ smo v celem letu imeli v našem razredu, ne morem z dobro vestjo nič drugače odgovoriti kakor: „nobene“. — Kaj še, to je laži! — me neverjetno smehlja je pogleda ujec ter hití po letnik. — Kaj pa je to-le v letniku pod slovenščino napisano? — me ujec popraša, misleč, da njegova je zmaga. Ko pa ostanem pri besedi „nobene“, me vpraša, komu da je več verjeti, ali letniku, kjer je černo na belem, ali pa sami besedi? Takrat, odgovorim, je več besedi verjeti. Želel bi le, da bi bili Vi priča; slišali bi bili, kako so kopico dijakov, ki jih nimam na perste ene roke skoro naštetí, vsi drugi grajali in proti nji godernjali, ko je pri priložnosti verlega učnika za nalogo opomnila. Zastavica ta naj k uni o programovi opazki bode prilepjenjena!

„Ali je vže spet slovenščina na versti?“ — si boš morda sam pri sebi mislil. Koliko papirja je bilo že o nji popisane! Pomisli le červica, koliko časa, kako pridno revče v sredi terdega lesa gloda in gloda, preden namen svoj doseže! Čeravno glodanje slišimo, mu vendar, ne gledé na škodo, ne znamo pomagati v njegovem delu, da bi mu nasproti vertali in bi na stran ne zagazili; tako tudi slovenščine ne, če je ne razmotamo na pravem koncu. Perva potreba je, da se slovenščini dajo ne le učeni, temuč tudi domoljubni možje, katerim je v resnici mar, da se narod naš kakor vsak drug narod omika na podlagi svojega jezika. Treba je, da je učnik, dokler je mogoče, skoz in skoz eden; kajti ako se učnik slovenščine vsako leto preminja, ima ona v otročjih srcih tako podlago, kakor jo ima hiša, kateri tu zidarji, tam tesarji, drugod lončarji, spet na drugem kraju razni rokodelci podlago snovajo — vsak v učenju različen ima princip. — Ravno tako v gimnazijskih razredih.

Poznali smo učence prvega gimnazijalnega razreda, ktere je gosp. učitelj k slovnici priganjal, še raje in obilneje trojke pisal. Pred koncom leta ga popraša učenec, ki je dobil prej „ôdlarja“ ali trojko pri njem, kdaj jo bo popravil, ker v družih predmetih dobro stoji. Kaj mu odgovori učnik? „Mein lieber šocel, sei nur getrost, wenn du überall gut hast, kannst auch bei mir darauf rechnen!“ Dobili so v drugem razredu družega učnika, kteremu je le prevod iz slovenskega jezika v nemški že zadostil; v tretjem razredu spet družega, ki jih je mogel sopet od konca začeti učiti „kos-a“ pregibovati! Koliko se po vednem spremenu slovenskih učiteljev v domačem jeziku napreduje, je iz tega slehernemu znano, in tudi tebi, Matija! Da si zdrav, z Bogom!

Dopisi.

Na Dunaji 1. grudna. H. B. — Slovenci! Neko posebnost in znamenitost imajo dôbe, da jih tako imenujem, klasične, dôbe, v kterih človek, v kterih ljudstva svojo bodisi dušno ali telesno moč razvijajo. Radi slišimo in beremo na pr. o pogumnih Izraelcih, o junaštvu in národnem ponosu nekdanjih Gerkov in Rimljanov, o njih slavnih delih na znanstvenem in bojnem polji, od njih zgledne domovinske ljubezni, ki nas še dandanašnji navdaja s prislovico njih: „dulce est pro patria mori“; nadalje če prestopimo v keršansko dôbo, kako veličansko se nam zdi, ko slišimo od serčnih kristjanov prvih časov, kako so živeli in kako se bojevali z malikovavstvom, kako so kri in življenje dajali za vero, resnico in pravico; kako so potem predniki naši na savskih in donavskih bregovih skozi več stoletij silo turško odbijali, kako so junaško se bili za vero in dom, koliko preterpeli, — pač nas more to, da od družih daljnih zgledov molčim, čudno prečudno navdajati ter nas gledé na današnje čase k nasledovanju buditi. Hvalo, preserčno hvalo smo tudi dolžni našim prednikom in še živim domoljubom, ker so nam s silnim dušnim in telesnim vojskovanjem oteli narodnost našo — domovino, da so nas branili in nas branijo pogube v kljub vsemu zopervanju in

*) Tu sém pa ne spadajo, ki so še na stopnji omike, prisluživši si le kaj postrani. Pis.